

Presentasjon av dr.avhandlinger

Minnebånd og minneknuter. Barnebarnsgenerasjonens møter med holocausterindring

Institutt for kulturstudier og orientalske
språk, (IKOS) Universitetet i Oslo
Disputas: 17. mars 2023

Marie Ebersson Degnæs

Minnet om holocaust kan forstås som et kollektivt, allmennkulturelt minne. Ulike forskere har vist hvordan holocaust er blitt formidlet på måter som inviterer et allment publikum til å relatere seg til minnet som noe personlig – som noe som *angår også deg!* for å parafrasere tittelen på den norsk-jødiske overlevende Herman Sachnowitz' vitnesbyrd. Erfaringsnære beretninger og personliggjørende formidlingsformer spiller en sentral rolle i den kulturelle medieringen av holocaust, samtidig som minnet tilskrives en universell betydning. Imidlertid står enkelte mennesker og grupper i en mer særegen relasjon til dem som historiene om holocaust handler om, enn andre. Avhandlingen *Minnebånd og minneknuter. Barnebarnsgenerasjonens møter med holocausterindring* er en undersøkelse av hvordan jødiske etterkommere av holocaustoverlevende forteller om det å bli innlemmet i erindringen om holocaust.

Studien konsentrerer seg om hvordan selvets *minnebånd* uttrykkes. Min behandling av denne problematikken bygger på et etnografisk feltarbeid blant jøder i Norge som er barnebarn av den generasjonen av jøder som opplevde og overlevde folkemordet. Jeg har foretatt dybdeintervjuer

med 13 norske jøder i barnebarnsgenerasjonen. Sammen med sju av disse har jeg dessuten besøkt museumsutstillinger og minnesteder, primært i Oslo og Trondheim. Samtalene som har forløpt under disse *minnevandringene* utgjør en sentral del av studiens materiale. Avhandlingen inneholder nærlesninger av deltakernes fortellinger og selvrefleksjoner. Hvordan uttrykker og forhandler de om sin forbindelse til minnet om holocaust? Hvordan uttrykker og forhandler de om erfaringen med å stå imellom ulike minnefellesskap og identitetskonstellasjoner? Hvilke spenninger og bevegelser uttrykkes i deres fortellinger og betraktninger om sin egen forbindelse til minnet om holocaust?

Studien viser hvordan minnet om holocaust veves inn i deltakernes liv på et spekter av måter. Dem vi møter i studien, har vokst opp med minnet om folkemordet som noe som på ulike måter har vært innlemmet i det hverdagslige og nære. De kan ha hørt beretninger om holocaust i hjemmesfæren. De kan ha vokst opp med fotografier av slektninger som ble deportert, hengende på veggen hjemme. De vil imidlertid også ha møtt minnet om holocaust på andre arenaer. I likhet med andre vil de kunne komme over en bok eller oppdage en film om holocaust på en strømmetjeneste. De vil kunne komme til å «snuble over» en snublestein når de går på gata eller se en referanse til folkemordet dukke opp i Facebook-strømmen eller i en debattspalte i avisene. I deltakernes fortellinger om disse hverdagsmøtene settes ulike sosiale og symbolske bånd i spill, og i avhandlingens analyser nøstes disse *minnebåndene* ut.

Studien tydeliggjør hvordan ulike grupper og individer er innlemmet i holocausterindring på ulike måter. Barnebarnas fortellinger og refleksjoner står i et dialogisk forhold til en bredere offentlig tradering av holocaust. Deltakerne trekker selv på universaliserende perspektiver på folkemordet. Mange av dem uttrykker imidlertid en opplevelse av sårbarhet og utsatthet når de forteller om sine møter med minnekulturelle uttrykk. Dette kommer ikke minst til syne i deltakernes skolefortellinger som gjerne handler om opplevelsen av å se en film eller lese et vitnesbyrd – i en klasseromskontekst. Her blir noe av det særegne ved deltakernes

posisjon tydelig. Da forteller de om erfaringer med å ta del i storsamfunnets minnearbeid – fra en minoritetsposisjon. Noen ganger framstår skolen som en arena hvor deltakernes familieerfaringer og de norske jødernes holocausterfaringer er blitt møtt med anerkjennelse. Men i skolefortellingene blir det også tydelig at det kan være komplisert, til dels beklemmende, å bli innlemmet i majoritetsperspektiver på fortiden. Studien er et bidrag til forståelsen av hva det vil si å stå i et krysningpunkt mellom ulike kulturelle og sosiale erindringsspor, og til forståelsen av minoriteters stilling og deltakelse i bredere kulturelle erindringsprosesser.

Pilgrimage Matters: Administrative and Semiotic Landscapes of Contemporary Pilgrimage Realisations in Norway

Institutt for kulturstudier og orientalske språk (IKOS), Universitetet i Oslo.
Disputas: 14. oktober 2022

Hannah Kristine Bjørke Lunde

Pilegrimsreiser til hellige mål, som bostgang eller med håp om helbredelse, var en del av den institusjonaliserte religiøse praksisen i Norge frem til 1537. Med overgangen fra den katolske til den lutherske kirke som offisiell religion i Danmark-Norge ble pilegrimsreiser og helgenkult omdefinert fra fromhet til overtro og «papisme». Et økende antall pilegrimer har i de siste tiårene begitt seg ut på pilegrimsreiser til fots eller som seilaser, pilegrimsfelleskap og -sentre har blitt opprettet, og omfattende nettverk av pilegrimsruter strekker seg over store deler av Norges kartet. Pilegrimer og tilretteleggere er i dag blant annet motivert av interesse for kulturarv, historie og naturopplevelser, så vel som av religiøse beveggrunner. Doktorgradsavhandlingen *Pilgrimage Matters* (2022) er en kulturhistorisk undersøkelse av hvordan pilgrim har blitt et synlig fenomen i Norge siden 1990-tallet, med vekt på utviklingen av pilegrimsrutene til Nidarosdomen og Selja: St. Olavsvegene og Sunnivaieia. Det komparative perspektivet på rutene som leder til de historiske gravkirkene til henholdsvis St. Olav og St. Sunniva muliggjør å belyse både likheter og forskjeller, samarbeid og spenninger mellom pilegrimsprosjekter i ulike landsdeler og organisasjonsformer.

Forskningsprosjektet undersøker hvordan pilgrim realiseres i det offentlige rom

som motiv, praksis og stedliggjøring og hvem aktørene i denne utviklingen er. Studien er forankret i internasjonal og norsk pilegrimsforskning, og henter teoretisk inspirasjon fra kritiske kulturarvsstudier og materielle kulturstudier. Prosjektet bygger på etnografisk feltarbeid langs pilegrimsruter, ved pilegrimssentre og -mål, samt på dokumentanalyse, intervjuer og en spørreliste utarbeidet i samarbeid med Norsk Etnologisk Gransking. Visuell metodologi brukes aktivt i avhandlingen for å analysere hvordan merkingen av pilegrimsruter med logoer synliggjør bestemte steder som *pilgrimslandskap*, i geografiske landskap, gjennom digitale og trykte visualiseringer av rutene og som identitetsmarkører for pilegrimer. Bilder, grafiske illustrasjoner, skjermdump og kart er en integrert del av analysen, blant annet gjennom en rekke kart som demonstrerer utviklingen av pilegrimsruter og pilegrimssentre i perioden 1993 til 2021.

I løpet av de siste 30 årene har det vokst frem et omfattende pilegrimslandskap i Norge, i både geografisk og sosial forstand. Gjennom begrepene administrative og semiotiske prosesser belyser avhandlingen hvordan pilegrimsfenomenet innebærer strategiske utviklingsprosjekt og skaper sosiale arenaer så vel som å bestå i personlige vandringer mot helligmål. De *administrative prosessene* sikter til hvordan tilretteleggere av pilegrimsaktivitet inkluderer et mangfold av aktører, blant dem «langtidspilegrimer» og «pilegrimsbyråkrater». Den førstnevnte gruppen sikter til frivillige tilretteleggere, mange av dem aktive pilegrimer og medlemmer av pilegrimsfelleskap, mens den sistnevnte gruppen i stor grad består av politikere og ansatte i det som har utviklet seg til en nasjonal pilegrimssatsning, med

deltakelse fra blant annet departement, kommuner, Den norske kirke og et mangfold av andre interessegrupper. Tidligere forskning har lagt større vekt på individuelle pilegrimers motivasjoner enn på politiske og administrative aktører. Hensikten med å rette blikket mot tilretteleggere er å vise hvordan det nåtidige pilegrimsfenomenet blir politisk forhandlet og organisert på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå og gjennom transnasjonale nettverk. Utviklingen og synliggjøringen av pilegrimslandskap gjennom slike administrative strukturer har ikke bare konsekvenser for praktiske spørsmål om fremkommelighet og navigasjon langs rutene, men har også påvirkning på hvordan pilegrimsfenomenet forstås, blant annet gjennom logoene som viser vei langs pilegrimsrutene, pilegrimspass og diplomer, samt utbredelsen av idealer for pilegrimsreisene som enkelhet og langsomhet formidlet gjennom muntlig og skriftlig pilegrimskultur. Dette omtales som *semiotiske prosesser*. Slike materielle og visuelle elementer bidrar til å synliggjøre og «ramme inn» pilegrim som motiv, praksis og sted. Et viktig poeng er å demonstrere hvordan administrative og semiotiske prosesser spiller sammen og er konstituerende for pilegrimsfenomenet som kulturelt fenomen i det offentlige rom.

Avhandlingen består av åtte kapitler. Tre analysekapitler følger en introduksjon, en oversikt over teori og metode og et kapittel om den historiske bakgrunnen for fornyelsen av helligsmål og helgener, og avsluttes med en oppsummerende konklusjon. Kapittel fem er en analyse av utviklingen av St. Olavsvegene gjennom «Prosjekt Pilegrimsleden» (1994–1997) og «Prosjekt Pilegrimsmotivet» (2008–2012). Sistnevnte prosjekt ledet til *Strategi for pilegrimssatsning* (2012), lansert av

fem departement med Kirke- og kulturdepartementet i spissen. Det vises hvordan staten ikke bare støtter opp om pilegrimsfenomenet, men også deltar aktivt som pådriver og koordinator i prosjektet administrert gjennom regionale pilegrimssentre og Nasjonalt Pilegrimssenter i Trondheim. Høringssvar til den nasjonale satsningen demonstrerer bredden i meninger og motivasjoner hos aktører som føler seg inkludert eller ekskludert fra denne utviklingen.

I kapittel seks analyseres det hvordan Selja har blitt fornyet som pilegrimsmål fra 1990-tallet gjennom Selje kommune og «Prosjekt Sunnivaleia» (2007–), drevet av frivillige. Disse to analysekapitlene følger samme tidsperiode, 1993–2020, sett fra henholdsvis Trøndelag og Nordfjord, fra regionalt/nasjonalt og lokalt/regionalt administrativt nivå. Dels har disse prosjektene stått i et kompetitivt forhold, med vekt på kyst og innland, på to ulike historiske pilegrimsmål og to skytshelgener, St. Sunniva for Vestlandet og St. Olav som nasjonalhelgen med tyngdepunkt i Trøndelag. I økende grad har disse prosjektene blitt flettet sammen gjennom det statlige pilegrimsprosjektet ved at Kystpilegrimsleia har blitt inkludert i St. Olavsvegene (fra 2018) med Selja som et «nøkkelsted» langs denne, og ved at pilegrimssentre er etablert langs kysten så vel som innlandsrutene mellom Oslo og Trondheim. Analysen er hovedsakelig basert på nærlesning av dokumenter (strategier, rapporter, høringssvar, promotering på nettsider og i brosjyrer, merkehåndbøker, osv.) og intervjuer med pilegrimsaktører. Kapittel syv er basert på autoetnografi og deltakende observasjon langs deler av Gudbrandsdalsleden (en av St. Olavsvegene) og Sunnivaleia, spørrelistesvar, på deltakelse på arrangementer ved regionale pilegrimssentre (Oslo,

Dovre, Trondheim) og på et feltarbeidsopphold som frivillig i Selje Regionale Pilegrimssenter.

Prosjektets kulturhistoriske forankring tydeliggjøres av et kapittel om kildegrunnlaget som knytter historiske pilegrimsvandring til dagens pilegrimsprosjekter, og en historisk del om omtolkningen av Nidarosdomen og ruinene av helgenanlegget på Selja, fra levninger fra katolsk tid til å bokstavelig talt spille en rolle i oppbyggingen av en nasjonal identitet som kulturminner fra slutten av 1800-tallet. Det skisseres kort hvordan den nasjonale og kulturelle betydningen av historiske helligsteder, helgener og helligdager i perioden 1870 til 1980 danner bakteppet for det som har blitt omtalt som en moderne «pilegrimsrenessanse» fra og med 1990-tallet. Legendene om og virkningshistorien til skytshelgenene som ble æret på Selja og i Nidaros gir historisk dybde til nåtidige pilegrimsferder. Med inspirasjon fra Cyril Isnart og Nathalie Cerecalez' (2020) begrep «the religious heritage complex» analyseres dette som eksempler hvordan steder, praksiser og forestillinger som historisk har vært definert som en del av religiøse institusjoner ikke nødvendigvis mister tolkningen av en relasjon til det hellige og/eller «spesielle» (Taves 2009) ved å tillegges kulturell verdi i større grad enn å tolkes i en religiøs kontekst. Innrammingen av pilegrimsmål med referanse til tidligere tiders pilegrimsvandring og helgenlegender, både visuelt og narrativt, analyseres med begrepet «fraværende nærvær» («absent presence»), Hetherington 2004; Harrison 2013). Dette belyser hvordan både ambivalens og fleksibilitet preger tolkingen av historiske helligsteder når fortellinger om fortidige personer og praksiser «lader» disse stedene med lag av mening («re-storying of places», Bowman 2012; Valk og Sävborg 2018).

Den norske pilegrimsutviklingen er gjenkjennelig som en del av et internasjonalt fenomen der det som skjer underveis på pilegrimsreisen mot målet står sentralt, på tvers av historiske ulikheter og nåtidige sosiale og politiske kontekster som helligstedene er en del av. Spesielt viktig er Camino-nettverket til St. Jakobs gravkirke i Santiago de Compostela i Spania, både for individuelle pilegrimer, og for tilretteleggere som ser til Spania for å «forstå hva pilegrimsfenomenet er». Dette tolkes som eksempler på det Marion Bowman og Tiina Sepp (2019) omtaler som «Caminoisering». I et mer overordnet perspektiv ses dette som en del av «kulturarvliggjøring» av lokal og nasjonal religionshistorie («heritagisation of religion»), som i kombinasjon med inspirasjon fra internasjonale pilegrimsruter og tilknyttede sosiale og administrative nettverk utgjør sentrale elementer for å forstå (for)nye(de) pilegrimspraksiser og den brede, om noen ganger spenningsfylte, interessen for merking av pilegrimsruter til historiske helligsmål i Norge. Tematiseringen av historiske helligsmål gjennom merkede pilegrimsruter er på Europeisk nivå en del av å fremheve kristen kulturarv på tvers av landegrenser. Dette åpner for et mangfold av tolkninger av pilegrim, som en del av nyandelighet og institusjonalisert religion for ulike konfesjoner, og som kulturarv. Som en del av dette inngår økumeniske perspektiver, men også spørsmål om lokal verdiskaping, bærekraft og hvem som identifiserer seg som «kulturarvinger» til disse pilegrimsmålene.

Avhandlingen tar for seg sentrale trekk og spenninger i utviklingen av pilegrimsfenomenet i Norge, fra grasrotnivå til den nasjonale satsningen. På den ene siden vises det til et bredt engasjement for pilegrim, mens det på den andre siden tydelig-

gjøres hvordan dette er et felt med et stort meningsmangfold der det er langt fra enighet om hva pilegrim innebærer, eller hvordan det best bør tilrettelegges for. Avhandlingen bidrar med nye perspektiver på hvordan pilegrimsfenomenet genererer dynamikk mellom religionshistorie og kulturarvpolitikk, mellom ulike organisasjonsformer, og hvordan fenomenet synliggjøres i både gjenkjennelige og varierte

uttrykksformer som til sammen utgjør det norske pilegrimslandskapet.

Doktorgradsprosjektet var en del av prosjektet «Stories of Heritage» ved IKOS, UiO, og av det internasjonale forskningsprosjektet «Re-storied Sites and Routes as Inclusive Spaces and Places: Shared Imaginations and Multi-layered Heritage» (EMP340).

Pilegrimer på vei over Dovrefjell langs Gudbrandsdalsleden. Foto: kristian Lunde Bjørke.

Samisk kulturarv tilbakeføres – innvirkninger på lokalmuseum og samfunn i Altafjorden, Sápmi

Institutt for kulturstudier og orientalske språk (IKOS), Universitetet i Oslo.

Disputas: 19. august 2022.

Eva Dagny Johansen

I avhandlinga «Samisk kulturarv tilbakeføres – innvirkninger på lokalmuseum og samfunn i Altafjorden, Sápmi», har jeg undersøkt betydninga og virkninga av tilbakeføring av samisk kulturarv og den rollen lokale museer kan ha i prosessen. Gjennom et utvalg gamle samiske gjenstander i prosjektet *Bååstede*¹ – tilbakeføring av samisk kulturarv til Alta Museum og lokalsamfunnet i Alta, har jeg undersøkt hvordan gamle samiske gjenstander (re)presenteres og forstås i lokalsamfunnet i dag, hvilke nasjonale og lokale behov som møtes ved tilbakeføring, og hvordan dette kan bidra til ny forståelse og endring i museers praksis.

19. juni 2019 ble avtalen om overføring av juridisk eierskap av 1639 gamle samiske redskaper, klær, smykker, religiøse objekter og andre ting, signert av partene i avtalen Bååstede – en avtale om tilbakeføring av samisk kulturarv i Norge, i en høytidelig seremoni ved Guovdageainnu gilišillju / Kautokeino bygdetun. Avtalen er forankret i internasjonale konvensjoner om urfolks rett til forvaltning av egen kulturarv og idéen om tilbakeføring som ledd i forsoningsarbeid. Dette var en gledens dag. Det er imidlertid en ambivalens og kompleksitet ved denne seremonien. To år tidligere, i 2017, tilbakeførte Universitetet i Oslo levninger etter

Mathias Jakobsen Hætta, som var identifisert i De Schreinerske samlinger året før. Levningene etter Mathias ble gravlagt på kirkegården ved siden av kirka, og ved sin far Lars Jakobsen Hættas grav. Lars Hætta var en av dem som ble dømt under Kautokeinoopprøret i 1852, det som er blitt kalt for det første samiske opprøret mot norsk kolonisering av Sápmi.² Kunnskap om disse historiske hendelsene og uenigheter om hvorvidt Norge har en kolonial historie, samtidig som de store, norske kunnskapsinstitusjonenes har hatt historiske muligheter til å samle inn andres levninger og gjenstander, skaper en slags brist i gleden. Tilbakeføring av samisk kulturarv handler om eierskap til kulturarv og er mer enn overføring av gjenstander fra et sted til et annet, men gjenstander gis tilbake, noe som kan utvide horisonten for hva det er mulig å tenke om museer og samlinger.

Jeg har undersøkt noen prosesser som utspilte seg i Bååstede-prosjektet ut fra

Partene i tilbakeføringsprosjektet Bååstede. Guovdageainnu gilišillju / Kautokeino bygdetun, 19. juni 2019. Foto: Eva Dagny Johansen

1. Bååstede er et sørsamisk ord, og betyr «tilbake».

2. Zorgdrager, N. 1997: *De rettferdiges strid. Kautokeino 1852*. Vett&Viten. Norsk Folkemuseums samiske samlinger.

*Bente Sjursen og Dagrun Sarak Sara undersøker boagán/beltet. Museet er åpent og gjenstander tilgjengelige, nye relasjoner mellom personer og gjenstander etableres og kunnskap deles.
Foto: Alta Museum*

James Cliffords idé om museet som kontaktsone³ (Pratt, 1992; Clifford, 1997). Kontaktsonebegrepet hentet han fra Mary Louise Pratt (1992), som skrev om møter mellom kulturer som er historisk og geografisk adskilt, og som står i asymmetriske maktforhold som følge av imperialismen og kolonisering. De konkrete møtene i museet som kontaktsone kan være ambivalente og spenningsfylte, og den samhandlingen i feltet har potensial for å avdekke asymmetriske relasjoner som strekker seg utover museet som institusjon. Jeg var interessert i å finne ut hva som egentlig skjer i kontaktsonen, i relasjonene mellom de ulike partene som aktiviseres i møtene, og med de ulike historier, posisjoner og privilegier som dermed settes i spill. Min inngang til Bååstede-prosessen var gjenstander samlet inn i Altafjorden, men som i utgangspunktet *ikke* skulle bli returnert til våre sjøsamiske områder, fordi Alta

Museum er forvaltet og finansiert av kulturdepartementet, ikke Sametinget. Med gode lokale, regionale og nasjonale relasjoner, og reinens flyttveier som forbinder Kautokeino, Alta og Loppa, ble Altafjordens gjenstander likevel inkludert i prosessen. Formålet med studien var å vise hvordan lokale behov og verdier kan være en del av og påvirke produksjon, forvaltning og formidling av samisk kulturarv i museum.

I denne avhandlingen har jeg derfor utforsket betydninger og virkninger de gamle, samiske gjenstandene har for museet og det samiske lokalsamfunnet i Alta, i tett dialog og konkret samarbeid med lokale ressurspersoner, museumsansatte og en lokal kunstner. Med utgangspunkt i et refleksivt og kritisk perspektiv på tilbakeføring av samiske samlinger undersøker jeg representasjoner, behov og prosessens restituerende potensiale, og om dette kan bidra til å synliggjøre den rollen lokale museer kan ha eller ta i prosessen.

For å studere representasjoner, behov og potensialet for restituering i tilbakeføringsprosessen, har en sentral del av metodologien vært kuratering av utstilling i samarbeid med en lokal fokusgruppe, med lokale ressurspersoner og museumsansatte og en kunstner. Ved å undersøke prosesser i utstillingsproduksjon om sjøsamisk kultur, blir det synlig hvordan kulturarv produseres og vedlikeholdes gjennom ulike verdiregimer, og gir nye refleksjoner, vurderinger og valg som påvirker både samiske selvforståelser og fremtidige handlinger i forhold til samisk kulturarv i museet.

Teorien om museet som kontaktsone gir en kontekstuell og relasjonell forstå-

3. Clifford, J. 1997. *Routes. Travel and translation in the late twentieth century*. Harvard UP. Pratt, M. L. 1992. *Imperial Eyes: Travel writing and transculturation*. Routledge.

else av museum, som har vært mye brukt om inkludering og samarbeid mellom museum og lokalbefolkning. Og også kritisert for å reprodusere maktrelasjoner som er virksomme i museets praksis. Kontaktsonen åpner imidlertid for å se nærmere på den samhandling og improvisasjon som faktisk finner sted når folk som står i en asymmetrisk relasjon møtes. I møte mellom personer og gjenstander på museet blir ulike relasjoner synlige, og kontakten gjør noe med både relasjoner og forståelser i museet og samfunnet.

Jeg har derfor lagt vekt på å skape situasjoner, hendelser, erfaringer og samtaler som bringer ny informasjon frem gjennom utstillingsproduksjon som forskningsmetode. Prosessen gir innsikt og posisjoner i og gjennom museumspraksis – i en tilnærmet metametode. I prosessen med utstillingsproduksjon har ulike aktører og/eller institusjoner mulighet til å utvikle kunnskap sammen, gjennom dialog og samarbeid. Ved å invitere lokale personer inn i museets praksis og metode brytes skillet mellom oss og de andre, subjekt og objekt, det materielle og immaterielle. For validering av kunnskapsproduksjonen har jeg vektlagt dialog med alle involverte i forskningsprosessen, og presentert materialet i både lokale, regionale og nasjonale sammenhenger, til slutt og underveis.

Ved å åpne museet, gis sjøsamer tilgang til gjenstandene, til å gjøre egne utvalg og (re)presentere seg selv i utstilling. Samtidig settes ulike verdier i spill. Gjenstander og fortellinger viser seg å være infiltrert i hverandre, og lar seg i praksis ikke skille, slik museets forvaltningssystem har holdt objektene adskilt fra subjektene. Dette har utfordret museets verdiregime, og gitt ny kunnskap om museets samlinger.

I prosesser med re-appropriering av objekter, viser det seg at gjenstandene ikke oppfattes som å representere fortid, men bringer med seg kunnskap fra fortida, som tas med videre i lokale kulturarvspraksiser og for behov i samtida, som for eksempel *duodji*, samisk kunsthåndverk. Med dette skjer også en utforskning av lokal, samisk historie, kultur og selvforståelser, samtidig som gjenstandene gis nytt liv og integreres i dagens hverdagsliv, i nye former.

I utstillinga (re)presenterer sjøsamer seg selv, og videreformidler egen kunnskap og forståelse, med nye måter å tenke om fortidas gjenstander og samlinger, objekter for læring av håndverk, i tråd med lokal kunnskap og verdier. Dette gir nye posisjoner i egen historieskriving, der elementer fra fortida også tas med inn i samtida. Sjøsamiske fellesskap, bevissthet og ny forståelse av ulike diskurser og lokale hendelser, inngår på denne måten i museet som arena og praksisfelt, for kontinuerlige undersøkelser av historier og selvforståelser.

Tilbakeføring av gjenstander og eierskap til kulturarv er ambivalent og kompleks. Ved å åpne museet for re-aktivering

Bente Sjursen forteller om vårggonuorregákti/vargsu ndkofta. Utstillingsåpning og re-aktivering av gjenstander og fortellinger. Foto: János Kolostyák

av lokale fortellinger og verdier, kommer det frem hvordan kulturarv er produsert og vedlikeholdt gjennom ulike verdiregimer, og kan også gi nye refleksjoner og muligheter til å ta eierskap og gi tilbake – i pågående forhandlinger om samiske selvforstå-

elser, verdier og kulturarv. På denne måten kan et refleksivt og kritisk perspektiv på tilbakeføring av samiske samlinger bidra til å tenke nytt om museets rolle, funksjon og praksis. Museer vil kunne lære mer om samlinger ved å returnere gjenstander.